

лише один якийсь момент, застиглу дію, але глядач також домислює, розширює видноколи полотна. На глядача діє передусім композиція, кольорове наповнення, світло, але розглядаючи живописне полотно, підсвідомо згадуємо поетичні рядки.

Отже, Тарас Григорович Шевченко – великий поет і художник в одній особі. Поезія і живопис у його творчості нерозривно пов'язані: у живописі він був поетом, у поезії – живописцем. Таким чином, живопис і поезія стали для митця життєвою потребою, вираженням його творчої індивідуальності, котра й до сьогодні чарує та надихає!

Література

1. Дзюба І. Тарас Шевченко. К.: Альтернативи, 2005. 704 с.
2. Єфремов С.О. Шевченкознавчі студії: науково-популярне видання. К.: Україна, 2008. 368 с.
3. Пахаренко В.І. Парадокси шевченкознавства Сергія Єфремова. Черкаси: Відлуння-плюс, 2002. 200 с.
4. Шевченко Т. Зібрання творів: у 6 т. К., 2003. Т. 2: Поезія 1847–1861. С. 58–61.
5. Шевченко Т. Щоденник / упорядн., автор передмови та приміток проф. Л. Ушкалов. 2-ге вид. Харків: Видавець Олександр Савчук, 2018. 416 с., 14 іл.

Таран В.В.

студентка магістратури

Мелітопольський державний педагогічний університет

імені Богдана Хмельницького

ЕЛЕМЕНТИ ГУМОРУ ТА САТИРИ У ТВОРЧОСТІ Г.Ф. КВІТКИ-ОСНОВ'ЯНЕНКА

Анотація. У статті акцентовано увагу на тому, що у своїй художній творчості Г.Ф. Квітка-Основ'яненко використовував елементи гумору та сатири. Гумористично викриваючи вади людей, письменник намагався показати реальну дійсність, засудити вчинки тогочасної влади та викрити їх.

Ключові слова: сатира, гумор, літературна творчість, література, художня проза.

Вагомі особливості будь-якого письменника полягають не лише в задоволенні людських потреб, але й у збагаченні літератури новими естетичними ідеями та художніми засобами. Проте, найголовнішим завданням є сприяння розвитку всього літературного процесу.

Відомим є той факт, що на творчість, свідомість, думки і естетичні смаки письменника XIX століття, а також на його індивідуальні особливості та ставлення до народу впливали смаки інших класів та груп. Пов'язано це було з класовими приналежностями того часу. Так, наприклад, складною та суперечливою була творчість Г.Ф. Квітки-Основ'яненка. У ній поєднувалися виразні сатирично-реалістичні, сентиментально-ідилічні та консервативно-реакційні тенденції. Така складність і суперечливість творчості автора «Марусі» і «Пана Халявського» зумовлена особливостями епохи, умовами та особливостями часу, у якому формувався світогляд митця.

Окрім того, що Г.Ф. Квітка-Основ'яненко був новатором художньої прози нової української літератури, він був ще видатним російським письменником. Проте, цей факт літературознавці завжди лишали поза увагою.

Здавалося б, що творчість Г.Ф. Квітки-Основ'яненка є вже повністю дослідженою. Однак, у літературознавстві трапляються такі випадки, коли одну подію можна трактувати по різному. Кожен літературознавець завжди по своєму розкриває той чи інший образ письменника, його творчій потенціал та особливості індивідуальних рис характеру митця. Так, наприклад, дослідниками творчості Г.Ф. Квітки-Основ'яненка були такі відомі науковці, як М. Жулинський, К. Гуцало, І. Дзюба, М. Борисенко, М. Возняк, Є. Вербицька, О. Гончар, О. Дорошкевич, Ю. Луцький, С. Зубков. О. Пономаренко та ін. Літературознавці присвятили багато наукових публікацій питанню життєвого і творчого шляху поета. Під час створення своїх робіт вони брали до уваги спогади сучасників, оцінки літературної спадщини публіцистично-біографічного характеру письменника.

Внесок Г.Ф. Квітки-Основ'яненка в російську сатиричну літературу XVIII століття є одним із основних чинників її розвитку, завдяки якому багато аспектів стають доступними та зрозумілими. Так, наприклад, простим та сприйнятливим стало ім'я Фалалея, яке в сатирі XVIII століття мало символічне значення тупості, недоумства, неучтва поміщиків-кріпосників [10].

У своєму першому сатиричному романі «Почта духов» Г.Ф. Квітка-Основ'яненко також дає доволі символічне ім'я одному з головних героїв: «У такий час я повертався від його превосходительства, пана Пустолоба». Такі факти свідчать про те, що письменник був добре знайомий з російською сатиричною літературою, а також міг використовувати її досвід [4, с. 231].

Г.Ф. Квітка-Основ'яненко брав участь у створенні і виданні відомого на той час журналу «Украинский вестник», який засвідчував розуміння автором суспільної ролі художньої літератури. Не важко помітити, що розуміння журналом завдань літератури відповідало традиціям російської сатиричної журналістики XVIII століття [9, с. 190].

У манері письма митця яскраво прослідковується досвід сатиричної журналістики. У свої творах автор використовує імена-ярлики (Повинухін, Вopіюхіна), хоча в певній мірі ця особливість походить ще з давнини. У XVIII столітті використання манери «сатири на лице» запроваджували саме російські сатиричні журналісти. Не випадково листи Г.Ф. Квітки-Основ'яненка справляли таке враження на мешканців Харкова та його околиць. Зрештою, сам жанр сатиричних та гумористичних листів, якими Г.Ф. Квітка-Основ'яненко розпочав свою літературну діяльність, був дуже поширеним в журналістиці XVIII століття [3, с. 48].

Генетичний зв'язок листів Фалалея з виданнями XVIII століття на перший погляд може видатися незрозумілим, дивним, що свідчить про відсталість письменника, який наприкінці 10-х років XIX століття продовжував розвивати традиції літератури 70–80-х років XVIII століття. Не можна не пам'ятати, що журнали XVIII століття перевидавалися і в XIX столітті «Живописец» мав шість видань, останнє – у 1829 році», – пише Т. Дмитренко [2, с. 2].

Такі події свідчать про актуальність сучасних журналів XVIII століття і в XIX столітті. Цей факт є доволі логічним, оскільки такі питання, як кріпацтво, боротьба з галоманією і нігілізмом по відношенню до своєї національної культури, викриття бюрократизму, хабарництва тощо, які висвітлювалися у журналах, не лише не втратили своєї актуальності і політичної гостроти, а, навпаки, після подій 1812 року, набули особливого значення [8].

Існує думка, що Г.Ф. Квітка-Основ'яненко копіював твори російських письменників. Проте, ця думка не є ґрунтовною, оскільки письменник використовував досвід російської сатиричної журналістики XVIII століття для розв'язання важливих життєвих завдань. Таким чином митець робив корисну справу для всього загальноросійського літературного процесу [1, с. 76].

Г.Ф. Квітка-Основ'яненко не випадково обрав жанр саме гумористичних листів. Із самого початку в його творчості вимальовувалися тенденції відтворювати різні вади і хиби повсякденного життя дворян, які автор спостерігав на власні очі. Жанр сатиричних листів дав авторові можливість зосереджувати увагу на тих фактах життя, які були найбільш разючими. Для того, щоб писати твори синтетичного плану митцю необхідно було набути певного життєвого та літературного досвіду [6, с. 12].

Провідні тенденції творчості Г.Ф. Квітки-Основ'яненка 30-х–40-х років XIX століття були органічно пов'язані з прогресивним табором літературного життя того часу. У своїй художній практиці Г.Ф. Квітка-Основ'яненко долучався до російської літератури, на чолі якої стояли О. Пушкін, М. Гоголь. Творчість Г.Ф. Квітки-Основ'яненка була одним із основних факторів

літературного процесу, який в тій чи іншій мірі не лише відображав типові явища життя, але і створював передумови для найближчого майбутнього [7, с. 46].

Використанням досвіду української фольклорної прози та російської прозової літератури, Г.Ф. Квітка-Основ'яненко розпочав епоху нової української прозової літератури. Таким чином він дав відповідь на питання, яке перед українським словесним мистецтвом було поставлене розвитком самого життя, а також розвитком української національної культури взагалі [5, с. 60].

Отже, вивчаючи творчість Г.Ф. Квітки-Основ'яненка не можна ігнорувати сатиричний та гумористичний підтекст його художніх творів. У творах автор прагнув показати власний образ реалістичного спрямування. Досягти розкриття та представлення такого образу можна було за допомогою комічності та використання живої народної розмовної мови.

Література

1. Буторіна Н. Національні мотиви у творчості Гр. Квітки-Основ'яненка // Слово і час. 2005. №6. С. 76–80.
2. Дмитренко Т. Функції комічного у творчості Г.Ф. Квітки-Основ'яненка // Радянське літературознавство. 1986. №10. С. 2–5.
3. Дорошкевич О.К. Г. Ф. Квітка-Основ'яненко // Реалізм і народність української літератури ХІХ ст. К., 1986. 143 с.
4. Квітка-Основ'яненко Г. Повісті та оповідання. Драматичні твори. К. : Думка, 1982. 453 с.
5. Кичигін В. Від народнопоетичних форм до художнього цілого повісті («Салдацький патрет» Г. Квітки-Основ'яненка) // Розвиток жанрів в українській літературі ХІХ – початку ХХ ст. К. : Думка, 1982. С. 60–61.
6. Чалий Д.В. Григорій Квітка-Основ'яненко. Творчість. К. : Думка, 1962. 208 с.
7. Чопик Р. Квітка-Основ'яненко // Слово і час. 2010. №4. С. 46–57.
8. Шарова Т., Шаров С. Історія української літератури 40-60 рр. ХІХ ст. Мелітополь : Видавничо-поліграфічний центр «Люкс», 2018. 201 с.
9. Шарова Т.М. Сатиричні твори Костя Гордієнка в його ранній творчості: повість «Автомат» і роман «Славгород» // Літературний процес: методологія, імена, тенденції. 2017. №7. С. 190–193.
10. Шарова Т.М., Шаров С.В., Солоненко А.М. Видатні особистості української словесності. Мелітополь : Видавничий будинок Мелітопольської міської друкарні, 2018. 254 с.